

Ympäristöministeriö
lausuntopalvelu.fi

24.6.2020

Suomen Arkkitehtiliiton lausunto ympäristöministeriön luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain ja rikoslain 48 luvun 6 §:n muuttamisesta

VIITE: Lausuntopyyntö 13.5.2020, VN/5698/2019

Ympäristöministeriö on pyytänyt Suomen Arkkitehtiliittoa lausuntoa otsikossa mainitussa asiassa. Esityksessä keskeisimmät muutokset liittyvät alistusmenettelystä luopumiseen, suojelupäätöksistä poikkeamiseen, rikosasioissa toimintaan sekä suojelukorvauksiin.

Lakiluonnos on perusteellisesti ja huolella valmisteltu ja vastaa nykyisiä tavoitteita hallinnon kehittämisessä ja joustavoittamisessa. Siinä on korjattu monia kohtia, jotka käytännön suojelutyössä ovat aiheuttaneet ongelmia. Lausunto on annettu lausuntopyynnön mukaisesti sähköisessä palvelussa (lausuntopalvelu.fi) 24.6.2020. Vastauksemme esitettyihin seitsemään kysymykseen:

1. Kommentit suojeluesityksenteko-oikeutta ja suojeluesityksestä kuulemista koskeviin ehdotuksiin

4§

Lakiehdotuksessa todetaan, että alueellinen vastuumuseo voi tarvittaessa toimia asiantuntijana yhteistyössä Museoviraston ja Siidan kanssa. Tähän voisi lisätä myös valtakunnalliset vastuumuseot, joita Suomen rakennusperinnön alalla on kaksi: Arkkitehtuurimuseo ja Alvar Aalto museo. Toinen huomio koskee saamelaismuseumuseo Siidan toimivaltaa. Onko perusteltua rajata alueellisesti sen lausunto koskemaan vain saamelaisten kotiseutualuetta? Kun vastaavasti kolttasaamelaisten lausunto pyydetään, kun asia koskee kolttasaamelaista rakennusperintöä.

5 §

Rekisteröityjen yhteisöjen esityksenteko-oikeuden laajentaminen rakennetun ympäristön laatuun vaikuttaviin yhteisöihin on oikeansuuntainen ja hyvä esitys. Vireille tulo vastaa valtakunnallisen kulttuuriympäristöstrategian tavoitteita (VN 20.3.2014). Esitys turvaa myös perustuslain tavoitteen jokaisen mahdollisuudesta osallistua elinympäristöä koskevaan päätöksentekoon, jota on korostettu erityisesti kulttuuriympäristöön liittyvissä kysymyksissä ja kehittämistavoitteissa. Saamelaisen rakennusperinnön huomioon ottaminen on perusteltua osana Suomen rakennettua kulttuuriperintöä, mutta minkä takia se on rajattu koskemaan vain saamelaisten kotiseutualuetta?

7 §

Kuuleminen on selkiytetty vastaavaksi kuin MRL:n lupamenettelyissä. Tämä on hyvä suuntaus, koska se selkeyttää myös käytännön tilanteita. Kuulemista selkiyttää myös kiinteistön omistajan kuuleminen sellaisissa suojeluesityksissä, joissa suojeltavaksi esitetyllä rakennuksella on eri omistaja/haltija kuin kiinteistöllä, jolla se sijaitsee

2. Kommentit alustusmenettelyn purkamiseen ja muutoksenhakua koskeviin ehdotuksiin

9 §

Lakiluonnoksen esitys, ettei ELY:n tekemiä suojelupäätöksiä enää alisteta YM:n vahvistettaviksi, noudattaa yleistä hallinnon menettelytapojen linjausta. Alistuksista luopumisen tavoitteena on nopeuttaa käsittelyaikoja. Nykyisen rakennusperintöä suojelevan lain nojalla on ympäristöministeriössä tehty 43 päätöstä. Keväällä 2020 ministeriössä oli vireillä 22 asiaa, joista kahdesta on valitettu. ELY-keskuksissa on edelleen vireillä 51 asiaa. Ajallisesti käsittely yhdessä viranomaisessa nopeuttaa päätösten voimaantuloa merkittävästi. Tärkeää on jatkossakin säilyttää yhteinen linja koko maassa ELY-keskusten päätösten suhteen. Onkin hyvä, että päätökset on saatettava tiedoksi ympäristöministeriölle.

ELY -keskusten resurssien riittävyyteen tulee kiinnittää huomiota. Lisääntyvää painetta tulevat aiheuttamaan mahdollisesti valtion omistuksessa olevien suojelukohteiden myynnin lisääntyminen muille tahoille. Rakennusten säilymistä ja kuntoa ajatellen suojelupäätökset tulisi saada ratkaistua kohtuullisen nopeassa ajassa.

21 §

Tekstin ensimmäisen momentin viimeisessä lauseessa olisi "rakennus" sanan sijaan parempi käyttää "suojeltu kohde" termiä. Ehdotamme myös, vaikka tässä laissa ei voikaan antaa määräyksiä hallinto-oikeuskäsittelystä, että muutoksenhaun osalta tulee käytännössä varmistaa, että hallinto-oikeuksien asiantuntemus on riittävä joko lisäämällä resursseja tai varmistamalla asiantuntemus HO:n päätöksissä lausuntopyyntöillä asiantuntijoilta.

3. Kommentit ehdotettuihin poikkeamisluvan edellytyksiin ja lupamenettelyyn

10a §

Luonnoksessa lakiin esitetään lisättäväksi uusi pykälä 10 a, jossa säädetään luvasta poiketa rakennuksen suojelupäätöksestä. Ajatus sinänsä on hyvä tilanteissa, joissa rakennuksen osan vahingoittuminen ei johda suojelupäätöksen purkuun ja uuden tekemiseen. Näissä tilanteissa pykälä edistää suojelua. Pykälän toinen momentti on kuitenkin liian salliva. Käytön ja suojelun suhde on ongelmallinen, jos suojelua perustellaan käytöllä. Suojelupäätös on aina tehty suojelun takia. Suojelun ydin on suojelu, johon käytön tulee aina sopeutua. Rakennushan on aina suojeltu jostain muusta syystä kuin käytön takia. Suojelun tulee toteutua käytöstä huolimatta. Ehdotamme, että momenttiin lisätään: "ja se on rakennussuojelun näkökulmasta tarkoituksenmukaista." Poikkeuksen myöntäminen ei saa vähentää suojeltavan kohteen suojelun arvoja ja merkitystä.

4. Kommentit korvaussäätelyä koskeviin ehdotuksiin

13 §

Esitys korvauksen muuttamisesta nimenomaan suojelupäätöstä koskevaksi korvaukseksi, (erotettuna vaarantamiskiellosta johtuvasta korvauksesta) on perusteltu. Myös lakiluonnoksen ehdotus maksaa omistajalle

nykyisen täyden korvauksen sijaan kohtuullinen korvaus, on hyvä, koska se edistää suojelua. Tässä yhteydessä olisi painotettava kiinteistötaloudellisen korvauksen sijaan korvausta käytön rajoituksista. Tosin niin sanottuna joustavana oikeustermiinä, kohtuullista korvausta on ainakin toistaiseksi vaikea määritellä.

Perustelutekstin mukaan (s.10 ja s.38) rakennussuojelusta maksettavat korvaukset ovat olleet lukumäärältään vähäisiä ja harvinaisia, vastaavasti maksettujen korvausten määrä on kuitenkin vaihdellut noin 20 000 eurosta noin 1,1 miljoonaan euroon. Valtion v. 2020 talousarvioesityksen mukaisesti (s. 789) rakennussuojelulain mukaiset korvaukset maksetaan samalta valtion budjetin momentilta (35.20.64) kuin valtion rakennusperinnön hoidon avustukset koko maahan sekä kaavan mukaisesta rakennussuojelusta kunnille maksettavaksi koituvat korvaukset.

Vuoden 2020 talousarvioon esitetty 1,7 miljoonan euron määräraha on auttamattoman pieni kun otetaan huomioon saman momentin määrärahalta kaikki maksettavaksi esitetyt avustukset ja muut korvaukset. Kun tästä samasta budjetin momentin määrärahasta maksetaan myös suojelukohteiden korvaukset, voi arvioida sillä olevan vaikutusta suojelupäätösten tekemiseen, jotka saattaisivat johtaa korvauksen maksamiseen. Koska suojelukohteiden korvaukset saattavat nousta huomattavan suuriin summiin, tulisi niille varata oma momentti valtion tulo- ja menoarviossa.

15§

Kolmannessa momentissa määrätään lunastustoimikunnan kokoonpanosta. Mahdollisen lunastustoimikunnan kokoonpanossa tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että edustettuina on riittävästi rakennussuojelun arvoihin liittyvää asiantuntemusta.

5. Kommentit ehdotuksiin, jotka koskevat rikostunnusmerkistöjä sekä menettelyä rikosasioissa ja tarkastuksissa

23 §

Rakennussuojelurikkomuksesta tuomittava sakko on sinänsä hyvä asia, mutta rahallisena korvauksena se on käytännössä usein mitättömän pieni suhteessa menetettyihin rakennusperinnön arvoihin. Miten arvoja voidaan määritellä? Onko sanktio tarpeeksi tehokas turvaamaan rakennetun ympäristön suojelukohteita? Estääkö se rakennussuojelurikkomuksia ja edistää/säilyttää suojeluarvoja?

6. Kommentit viranomaisten tiedonsaantioikeutta koskevaan ehdotukseen

Ehdotus on perusteltu.

7. Muita huomioita esitysluonnoksesta

Yhteenvedona voi todeta, että itse lakiluonnos on perusteellisesti ja huolella valmisteltu ja vastaa nykyisiä tavoitteita hallinnon kehittämisessä ja joustavoittamisessa. Siinä on korjattu monia kohtia, jotka käytännön suojelutyössä ovat aiheuttaneet ongelmia.

Käytännössä isona ongelmana ovat ja tulevat olemaan tilanteet, jotka liittyvät tämän lain soveltamiseen MRL:n rinnalla asemakaava-alueilla. Siellä ensisijainen suojeluinstrumentti on maankäyttö- ja rakennuslaki. Rakennusperinnön suojelemisesta annetussa laissa tämä kohta on kirjattu 2 § (Soveltamisala), joka ei sisälly tähän lakimuutokseen ja lausuntopyyntöön. Asia on silti hyvä pitää mielessä liittyen suojelupäätösten sisältöön. Suojeltavaksi esitetyn, merkittävät arvot omaavan kohteen sijaitessa asemakaava-alueella, ohittaa MRL:n mukainen kaavasuoja yleensä rakennusperinnön suojelusta annetun lain suojelumahdollisuuden. Kunnan lupaus varmistaa suojelu asemakaavalla ja kaavan suojelumääräyksillä saattaa kuitenkin jäädä toteutumatta. Seuranta puuttuu eikä kuntaa voi velvoittaa tai pakottaa suojelemaan kohdetta asemakaavalla tai esimerkiksi tekemään asemakaavamuutosta, etenkin jos kyseessä ei ole ns. vanhentunut asemakaava.

Myös uudistuvaan MRL:ään tulee sisällyttää Rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain 2 §:n tavoitteet ja sisältö tai viittaus lakiin rakennusperinnön suojelusta. Erityisesti jos uuteen MRL:ään ei tule viittausta asemakaava määräyksiin, sinne pitää tulla viittaus lakiin rakennusperinnön suojelusta.

Helsingissä 24.6.2020

Suomen Arkkitehtiliitto SAFA ry

Korjausrakentamisen ja rakennusperinnön toimikunnan puolesta,

Heini Korpelainen,

erityisasiantuntija

korjausrakentamisen ja rakennusperinnön toimikunnan sihteeri